

Justyna Franc-Dąbrowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

NAJLEPSZE PRZEDSIĘBIORSTWA ROLNICZE W POLSCE WEDŁUG „RANKINGU 300” – SYTUACJA FINANSOWA I PERSPEKTYWA ROZWOJU

*THE BEST AGRICULTURAL ENTERPRISES IN POLAND ACCORDING
TO „RANKING 300” – THE FINANCIAL SITUATION AND PROSPECTS
FOR DEVELOPMENT*

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwa rolnicze, rentowność, rozwój przedsiębiorstw

Key words: agricultural enterprises, profitability, enterprises development

Abstrakt. Celem badań była ocena sytuacji finansowej najlepszych przedsiębiorstw rolniczych w Polsce uczestniczących w „Rankingu 300” w latach 2007-2012. Zbadano po 50 przedsiębiorstw z czołówki i końcówki listy. Stwierdzono znaczące różnice między grupami w poziomach wskaźników rentowności: sprzedaży, kapitału własnego, aktywów, działalności gospodarczej. Podobne różnice występowały w przypadku indeksu tworzenia wartości i wskaźnika wartości dodanej.

Wstęp

Znaczenie rolnictwa w Polsce nie zmniejsza się mimo upływu lat, ewolucji nawyków żywieniowych czy zmian demograficznych. Nieodzownym elementem podejmowania decyzji odnośnie kontynuowania i rozwoju działalności gospodarczej jest rachunek ekonomiczny. Jednym z obszarów badania efektów ekonomicznych jest ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Taką ocenę można przeprowadzić z zastosowaniem wielu miar, istnieje jednak pewna grupa wskaźników, które stanowią trzon każdej analizy i na których podstawie można ustalić jaka jest obecna sytuacja finansowa przedsiębiorstwa i jego perspektywy rozwoju. Taka weryfikacja sytuacji finansowej przedsiębiorstw, szczególnie tych, które uznawane są za najlepsze, może również umożliwić pozostałym decydom wzorowanie się i podejmowanie trafnych decyzji stabilizujących zarówno bieżącą sytuację finansową podmiotu, jak i wytyczać kierunki jego rozwoju. Jest to szczególnie ważne w odniesieniu do przedsiębiorstw rolniczych, na których efektywność finansową ma wpływ wiele zmiennych zewnętrznych, a także decyzje polityczne. Konieczne zatem jest bieżące monitorowanie sytuacji finansowej przedsiębiorstw rolniczych i określanie ich potencjału rozwojowego.

Materiał i metodyka badań

Celem badań była ocena sytuacji finansowej najlepszych przedsiębiorstw rolniczych w Polsce oraz ustalenie perspektywy ich rozwoju. Badania dotyczyły przedsiębiorstw uczestniczących w „Rankingu 300” organizowanym przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERIGŻ-PIB) od połowy lat 90. XX wieku. Na podstawie opublikowanych przez IERIGŻ-PIB danych przygotowano bazę danych, wybierając do badania przedsiębiorstwa z czołówki (50 przedsiębiorstw, co stanowi 17 procenty) i z końcówki zestawienia (50 przedsiębiorstw, co dało 83 procenty) „Rankingu 300”. Takie badanie ma na celu sprawdzenie czy przedsiębiorstwa z czołówki oraz końcówki zestawienia różnią się w uzyskiwanych wynikach finansowych, a jeśli tak, to czy te różnice są istotne statystycznie. Do badania wybrano podstawowe miary oceny sytuacji finansowej – wskaźniki rentowności, które pozwalają na ocenę efektu gospodarowania przedsiębiorców. Aby ustalić perspektywy rozwoju badanych przedsiębiorstw wykonano analizę indeksu tworzenia wartości oraz wskaźnika wartości dodanej. Są to wskaźniki, które umożliwiają stwierdzenie czy przedsiębiorstwa charakteryzują się potencjałem rozwojowym, czy też jest on ograniczony.

Badania dotyczyły okresu 2007-2012 oraz łącznie 100 przedsiębiorstw w każdym roku. Do opracowania danych zastosowano miary statystyki opisowej, a wyniki analiz przedstawiono wykorzystując metodę tabelaryczną, graficzną i opisową.

Sytuacja finansowa przedsiębiorstw rolniczych – wyniki studiów literatury

Badania dotyczące oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw rolniczych w Polsce są obszerne, chociaż w ostatnich latach większość badaczy skupia się na danych publikowanych w ramach FADN. Ważnym polem badawczym są również te analizy, które wykraczają poza statystyki FADN, mimo wielu trudności w pozyskaniu i opracowywaniu danych z przedsiębiorstw rolniczych. Interesujące wyniki badań zaprezentował Wasilewski, który badając przedsiębiorstwa rolnicze spoza FADN wykazał, że w latach 2000-2004 nastąpiła wyraźna poprawa poziomu wskaźnika rentowności kapitału własnego [Wasilewski 2006]. Z kolei Grzegorzewska [2008], która badała kondycję finansową spółek hodowlanych Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR), wskazała na pewną stagnację wskaźników rentowności w latach 1996-2007, z widoczną poprawą w latach 2004-2007. Co więcej Autorka zauważyła, że podstawowa działalność operacyjna nie pozwoliła spółkom hodowlanym ANR na wypracowanie zysków ze sprzedaży, lepiej natomiast prezentowała się kondycja tej grupy przedsiębiorstw mierzona wskaźnikami rentowności kapitału własnego i rentowności aktywów [Grzegorzewska 2008]. Z badań Grontkowskiej [2007], która również analizowała spółki ANR, wynika, że wskaźniki rentowności działalności gospodarczej, rentowności aktywów i rentowności kapitału własnego w latach 1996-2005 były w zdecydowanej większości przypadków dodatnie, jednak zróżnicowane w analizowanych grupach przedsiębiorstw (jedynie ujemną rentownością kapitału własnego cechowały się gospodarstwa wielostronne w 1997 roku). Korzystniejszą sytuacją odnośnie rentowności działalności gospodarczej oraz rentowności aktywów cechowały się spółki o roślinnym kierunku produkcji, natomiast rentowność kapitału własnego nie wykazywały zróżnicowania w zależności od kierunku produkcji [Grontkowska 2007].

Interesujące wyniki analiz modelowych, opartych na danych przedsiębiorstw uczestniczących w «Rankingu 300» w latach 2007-2009, przedstawili Zawadzka, Ardan i Szafraniec-Siluta [2011], którzy zbadali zależność między rentownością a płynnością. Zespół wykazał, że wzrost wskaźnika rentowności aktywów powodował zwiększenie poziomu wskaźnika płynności szybkiej. Te spostrzeżenia są niezwykle ważne, gdyż w dyskusji naukowej nie ma zgodności co do kierunku zależności między płynnością a rentownością, a metody wspierające proces podejmowania decyzji finansowych (jak chociażby popularna analiza piramidalna Du Pont) nie pozwalają na jednoczesne analizowanie obszarów rentowności i płynności. Na problemy łącznego analizowania płynności i rentowności z zastosowaniem zmodyfikowanego modelu Du Pont wskazały Bereźnicka i Franc-Dąbrowska [2008], dokonując empirycznej weryfikacji modelu.

Z badań Wielickiego i Bauma [2008] wynika, że pozytywne efekty transformacji mają swoje źródło w powstaniu wysokotowarowych gospodarstw rolnych, które są w stanie spełnić wymogi wzrastającej konkurencji zewnętrznej. To z kolei było możliwe dzięki radykalnym zmianom w organizacji i zarządzaniu. Z kolei Szafraniec-Siluta [2010] wykazała, że w latach 2005-2009 znacząco wzrosła wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing w Polsce. A to z kolei można uznać za jeden z czynników wskazujących na zwiększające się możliwości rozwojowe podmiotów w funkcjonujących w rolnictwie, a jednocześnie wzrost możliwości pozyskania maszyn rolniczych, bez jednoczesnego, jednorazowego angażowania znaczących środków finansowych.

Wyniki badań

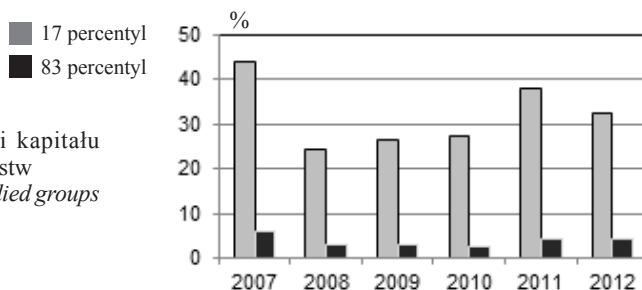
W tabeli 1 przedstawiono wskaźniki rentowności przedsiębiorstw z czołówki i końcówki „Rankingu 300” (po 50 przedsiębiorstw). Stwierdzono, że w przypadku wskaźnika rentowności kapitału własnego występują wyraźne różnice między badanymi grupami przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa z czołówki „Rankingu 300” cechowały się kilkakrotnie wyższym poziomem wskaźników we wszystkich badanych latach (rys. 1), a różnica ta utrzymywała się na dość stabilnym

Tabela 1. Wybrane miary sytuacji finansowej przedsiębiorstw rolniczych uczestniczących w „Rankingu 300”, w latach 2007-2012 (17百分il i 83百分il) – wskaźniki rentowności
 Table 1. Selected measures of financial situation of agricultural enterprises participating in the „Ranking of 300” in the period 2007-2012 (17 percentile and 83 percentile) – profitability ratios

Wyszczególnienie/Specification	Rok/Year					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wskaźnik rentowności kapitału własnego/Return on equity – ROE [%]						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ Enterprises 17 percentile	43,84	24,40	26,26	27,34	38,15	32,23
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ Enterprises 83 percentile	5,86	3,07	2,96	2,69	4,34	4,37
Wskaźnik rentowności aktywów/Return on assets – ROA [%]						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ Enterprises 17 percentile	26,37	16,74	15,90	18,63	21,53	22,78
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ Enterprises 83 percentile	3,83	1,46	1,04	1,70	2,37	3,06
Wskaźnik rentowności działalności gospodarczej/The profitability rate of economic activity [%]						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ Enterprises 17 percentile	29,46	23,60	23,75	30,29	31,58	34,26
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ Enterprises 83 percentile	5,03	1,76	0,93	1,66	3,03	4,68
Wskaźnik rentowności sprzedaży/Return on sales – ROS [%]						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ Enterprises 17 percentile	15,00	-2,63	3,00	11,10	15,26	21,93
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ Enterprises 83 percentile	-8,66	-19,75	-25,70	-21,53	-20,83	-12,79

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych „Rankingu 300” za lata 2007-2012
 Source: own study based on „Ranking 300” for years 2007-2012

Rysunek 1. Wskaźniki rentowności kapitału własnego badanych grup przedsiębiorstw
 Figure 1. Return on equity ratios in studied groups of companies
 Źródło: jak w tab. 1
 Source: see tab. 1

poziomie. Podobnie prezentowała się sytuacja w przypadku wskaźnika rentowności aktywów. Przedsiębiorstwa reprezentujące czołówkę rankingu cechowały się wskaźnikami powyżej 15%, natomiast przedsiębiorstwa z końcówki rankingu uzyskiwały zwrot z aktywów na poziomie nieprzekraczającym 4%. Także i w tym przypadku różnica poziomu wskaźników była kilkukrotna. Analogiczną sytuację zaobserwowano w przypadku wskaźnika rentowności działalności gospodarczej, który kształtował się na bardzo wysokim poziomie w gospodarstwach z czołówki (znacząco powyżej 20%) i stosunkowo niewielkim poziomie w gospodarstwach kończących ranking. Należy jednak podkreślić, że wskaźniki rentowności kapitału własnego, rentowności aktywów ogółem i rentowności działalności gospodarczej, średnio w grupach przedsiębiorstw z czołówki i końcówki „Rankingu 300” były dodatnie we wszystkich badanych latach. Inaczej prezentowała się sytuacja, gdy do oceny sytuacji finansowej zastosowano wskaźnik rentowności sprzedaży (w tym

wskaźniku wartością wynikową był wynik na sprzedaży [*Jak powstał... 2014*]). W przypadku tej miary, okazało się, że przedsiębiorstwa z czołówki „Rankingu 300” charakteryzowały się dodatnią rentownością we wszystkich latach, poza 2008 rokiem, po którym następowała systematyczna poprawa rentowności sprzedaży. Całkiem odmienną sytuacją cechowały się przedsiębiorstwa z końcówki „Rankingu 300”, które we wszystkich badanych latach wykazywały ujemne wartości tego wskaźnika, a wyraźną poprawę zaobserwowano dopiero w 2012 roku, w którym wskaźnik rentowności sprzedaży i tak był znacząco ujemny (prawie -13%).

Należy uznać, że przedsiębiorstwa z czołówki i końcówki rankingu różniły się znacząco w poziomie uzyskiwanych wskaźników rentowności. Dodatkowo przedsiębiorstwa słabsze wykazywały ujemną rentowność sprzedaży w całym badanym okresie, co wskazuje na problemy z wygenerowaniem zysku na sprzedaży. Co prawda, możliwe było uzyskiwanie przez tę grupę przedsiębiorstw dodatnich wskaźników rentowności kapitału własnego, rentowności aktywów i rentowności działalności gospodarczej, jednak konieczne jest podjęcie działań w kierunku poprawy efektów z podstawowej działalności produkcyjnej tych przedsiębiorstw.

W celu sprawdzenia potencjału rozwoju badanych grup przedsiębiorstw w tabeli 2 przedstawiono indeks tworzenia wartości¹ oraz wskaźnik wartości dodanej². Indeks tworzenia wartości w przedsiębiorstwach z czołówki rankingu kształtował się na stosunkowo stabilnym poziomie, chociaż w początkowym okresie jego wartości były dość niskie (szczególnie w 2008 roku). Znacznie gorzej prezentowała się sytuacja w grupie przedsiębiorstw z końcówki rankingu, w których indeks tworzenia wartości nie przekraczał jedności. Było to bez wątpienia konsekwencją znacznie niższego poziomu rentowności kapitału własnego, co z kolei skutkowało mniejszym potencjałem kreowania dodatkowej wartości dla właścicieli. Podobnie sytuacja prezentowała się w przypadku wskaźnika wartości dodanej. Znacznie wyższe jego poziomy charakteryzowały przedsiębiorstwa z czołówki zestawienia, a wskaźnik we wszystkich latach przekraczał poziom 50. Znacznie gorzej wyglądała sytuacja w przedsiębiorstwach z końcówki rankingu, które cechowały się poziomem wskaźnika wartości dodanej z zakresu 30-40. Również ta miara pokazuje na mniejsze możliwości rozwojowe tej grupy przedsiębiorstw, jednak nie oznacza braku potencjału rozwojowego. Przypuszczać jednak należy, że tempo rozwoju tej grupy przedsiębiorstw będzie wolniejsze.

Tabela 2. Wybrane miary sytuacji finansowej przedsiębiorstw rolniczych uczestniczących w „Rankingu 300” w latach 2007-2012 (17 percentyl i 83 percentyl) – indeks tworzenia wartości oraz wskaźnik wartości dodanej
Table 2. Selected measures of financial situation of agricultural enterprises participating in the „Ranking of 300” in the period 2007-2012 (17 percentile and 83 percentile) – the index of value creation and the rate of the added value

Wyszczególnienie/Specification	Rok/Year					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Indeks tworzenia wartości/Value creation index						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ <i>Enterprises 17 percentile</i>	3,12	1,51	4,52	7,13	5,97	6,07
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ <i>Enterprises 83 percentile</i>	0,47	0,19	0,40	0,61	0,62	0,84
Wskaźnik wartości dodanej/The added value ratio						
Przedsiębiorstwa 17 percentyl/ <i>Enterprises 17 percentile</i>	57,39	53,66	52,90	56,58	57,78	56,44
Przedsiębiorstwa 83 percentyl/ <i>Enterprises 83 percentile</i>	39,82	36,32	33,28	34,73	34,40	34,78

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

¹ Iloraz rentowności kapitału własnego oraz kosztu kapitału własnego [*Jak powstał... 2014*].

² Stosunek wartości dodanej do wartości przychodów ogółem [*Jak powstał... 2014*].

Podsumowanie i wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że występują wyraźne różnice między przedsiębiorstwami z czołówki i końcówki *Rankingu 300*. Mimo że wszystkie przedsiębiorstwa figurują w zestawieniu najlepszych przedsiębiorstw rolniczych, to jednak różnice w ich sytuacji finansowej – mierzonej wskaźnikami rentowności – są znaczące. Podobnie rzecz ma się z możliwościami rozwojowymi, bowiem przedsiębiorstwa z czołówki zestawienia cechowały się znacząco wyższymi poziomami indeksu tworzenia wartości i wskaźnika wartości dodanej, co pozwala przypuszczać, że ta grupa przedsiębiorstw ma lepsze perspektywy rozwoju oraz możliwości kreowania dodatkowej wartości dla właścicieli. Nie oznacza to jednak, że przedsiębiorstwa z końcówki zestawienia osiągają złe wyniki finansowe. Należy podkreślić, że również kierownictwo przedsiębiorstw o niższych poziomach ocenianych wskaźników uzyskuje dobre wyniki finansowe, jednak różnice między grupami przedsiębiorstw istnieją i przy tak dużej próbie są nieuniknione.

Literatura

- Bereźnicka J., Franc-Dąbrowska J. 2008: Płynność i rentowność w zmodyfikowanym modelu *Du Pont - próba weryfikacji*, Roczn. Nauk Roln., seria G., t. 95, z. 1.
- Grontkowska A. 2007: *Zmiany zasobów i wyników spółek ANR w latach 1996-2005*, Roczn. Nauk Roln., seria G., t. 94, z. 1.
- Grzegorzewska E. 2008: *Kondycja finansowa spółek hodowlanych Agencji Nieruchomości Rolnych*, Roczn. Nauk Roln., seria G., t. 95, z. 3/4.
- Jak powstał Ranking*, <http://ierigz.waw.pl/prace-badawcze/ranking-300/wyniki-2012>, dostęp 04.08.2014.
- Ranking 300 za lata 2007-2012, <https://www.ierigz.waw.pl/prace-badawcze/ranking-300>, dostęp 29.07.2014.
- Szafraniec-Siluta E. 2010: *Ocena finansowania inwestycji rolniczych leasingiem*, Zesz. Nauk. SGGW „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 82.
- Wasilewski M. 2006: *Sytuacja finansowa przedsiębiorstw rolniczych w zależności od relacji kapitału obrotowego do zysku netto*, Zesz. Nauk. SGGW „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 61, Warszawa.
- Wielicki W., Baum R. 2008: *Zmiany w zarządzaniu oraz dalszy rozwój przedsiębiorstw rolnych*, Roczn. Nauk Roln., seria G., t. 95, z. 1.
- Zawadzka D., Ardan R., Szafraniec-Siluta E. 2011: *Płynność finansowa a rentowność przedsiębiorstw rolnych w Polsce - ujęcie modelowe*, Zesz. Nauk. SGGW „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 88.

Summary

The aim of the study was to assess the financial situation of the best agricultural enterprises in Poland participating in the “Ranking 300” in the years 2007-2012. Examined the 50 enterprises with the top and the end of the list. There were significant differences in the levels of profitability indicators between the groups: sales, equity, assets, business activity. Similar differences were observed in the case of an index value creation and value-added ratio.

Adres do korespondencji
dr hab. Justyna Franc-Dąbrowska, prof. SGGW,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw,
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
e-mail: justyna_franc_dabrowska@sggw.pl